

בסוגיית תופס לבע"ח ובדין זכייה

א. רא"ש | מסכת בבא מציעא פרק א סימן כז

גמ' רב נחמן ורב חסדא דאמרי תרויהו המגביה מציאה לחבירו לא קנה חבירו. מ"ט הוי תופס לב"ח במקום שחב לאחריים וכל התופס לבעל חוב במקום שחב לאחריים לא קנה אפילו עשאו בעל חוב שליח וכתב לו הרשאה. דלאו כל כמיניה לזכות זה ולחוב לאחריים ועל אותן אחריים לא כתב לו הרשאה וכו' ומקש' היאך יכול לתפוס בלא הרשאה לימא ליה לאו בעל דברים דידי את וכתב רב אלפס ז"ל בתשובה דדוקא במקום דאיכא פסידא לב"ח כגון דמית לוח ואי לא תפיס למלוה מפסיד לגמרי דמטלטלי דיתמי לא משתעבדי לב"ח. א"נ לגברא דמפסיד נכסי. א"נ בעני וירד מנכסיו ונראה לב"ד שיופסדו כל נכסיו עד שלא יבא ב"ח כה"ג אמרי' קנה חבירו ותקנה היא שהתקינו. הא אילו היה הלוה אמיד ויכול לפרוע לב"ח מה שיש לו אצלו הרי זה אומר לו לאו בעל דברים דידי את ושומעין לו. ולא נהירא לי דאר"י (בכתובות דף פד ב) דתופס לב"ח במקום שחב לאחריים לא קנה מכלל דהיכא שאין חב לאחריים מדינא קנה ולא מחמת תקנה. ולא מסתבר למימר דה"ק ר"י דהיכא דחב לאחריים לא עשו תקנה. ועוד דמילתא דפשיטא היא דלמה יתקנו לזכות לזה לחוב לאחריים. ועוד מדמייתי לה אמגביה מציאה לחבירו אלמא דינא קאמר. הלכך נראה לי דשורת הדין הוא. ולא שייך להקשות לימא ליה לאו בעל דברים דידי את שהרי אין תובעו לדין להוציא ממנו כלום שיוכל לומר אין להשיב לך כיון דאין לך הרשאה. אלא הולך ותופס משלו ולא מצי אמר ליה החזיר לי מה שתפסת כיון שאין לך הרשאה. דזכין לאדם שלא בפניו והוי כאילו תפס המלוה בעצמו. ואינו חב לאחריים כיון שהלוה מודה שהוא חייב או השטר מקויים ביד התופס.

ב. רי"ף | מסכת גיטין דף ה עמוד א מדפה"ר

גמ' אמר רבי יוחנן התופס לבע"ח במקום שחב לאחריים לא קנה וא"ת משנתינו כל האומר תנו כאומר זכו דמי שמעינן מינה שהתופס לבעל חוב במקום שאינו חב לאחריים קנה:

ג. רא"ש | מסכת גיטין פרק א סימן יג

גמ' אמר רבי יוחנן התופס לב"ח במקום שחב לאחריים לא קנה ואפ"י עשאו הב"ח שליח לתפוס כדמוכח בכתובות בפרק הכותב (דף פד ב) גבי יימר בר חשו דאמר ליה לשלוחיה זיל תפוס לי ואפ"י הכי קאמר דלא קנה ולא דמי להאי דאמר בעלמא שלוחו של אדם כמותו דלאו כל כמיניה לשווי' שליח כדי לחוב לאחריים וא"ת משנתנו כל האומר תנו כאומר זכי דמי. ושמעינן מינה שהתופס לב"ח במקום שאינו חב לאחריים קנה. וחכ"א חוזר באשה ואינו חוזר בעבד כתב רב אלפס ז"ל והני מילי לחזרה דלא מצי למיהדר ביה אבל עבדא לא נפיק לחירות עד דמטי גיטא לידיה כדתנן (דף יג א) האומר תנו גט זה לאשתי ושטר שחרור זה לעבדי לא יתנו לאחר מיתה דאין גט לאחר מיתה ושמעי' מינה דלחזרה הוא דזכי לו לעבד אבל למיפק לחירות לא נפיק עד דמטי גיטא לידיה ואשכחן זכייה כה"ג דאמר לקמן (דף יד א) הולך מנה לפלוני שאני חייב לו אמר רב חייב באחריותו ואם בא לחזור אינו חוזר ומילתא דתמיהא היא דחזרה והחירות דברים אחדים הם והא בהא תליא דטעם החזרה משום דתנו כזכי דמי וזכין לאדם שלא בפניו וזכייה מטעם שליחות ואנן סהדי דניחא ליה שיהא שלוחו ושלוחו של אדם כמותו והוי כאילו בא לידו דאי לא הוי כאילו בא לידו למה לא יחזור בו כל זמן שלא נגמר הדבר אין זכייה ושליחות לחצאין אלא הוי כאילו בא לידו ונשתחרר בקבלתו כיון דתנו כזכי דמי

ד. חידושי הריטב"א | מסכת גיטין דף יא עמוד ב

ודעת רבינו דלא אמרינן דהתופס לבע"ח קנה אפ"י בלא חב לאחריים אלא היכא דשויה בע"ח שליח לתופס, דומיא דההיא עובדא דיימר בר חשו דפרק הכותב (פ"ד ב') בההיא ארבא דאמר לשלוחיה דלתפסיה ניהליה, אבל היכא דלא שויה שליח אין לו רשות לתפוס ואפילו במקום שלא חב לאחריים, משום דאמר ליה אידך לאו בעל דברים דידי את, והכא אף על גב דלא שוייה שליח העבד לקבל גיטו דבעי למימר דמהני, היינו משום דאיכא למימר מתפס מדעת ומדעתא דנתפס תפס הלכך עדיף משוייה שליח. ולי נראה דיכול לתפוס ואפילו בלא שוייה שליח משום דזכין לאדם שלא בפניו ואינו חב לנתפס כיון שהוא חייב לאידך.

ה. חידושי הריטב"א | מסכת גיטין דף יד עמוד א

ושמואל אמר מתוך שהוא חייב באחריותו אם בא לחזור חוזר. ואי קשיא והיאך חוזר והרי תופס לבע"ח הוא במקום שחב לאחריים וקיי"ל דקנה, י"ל דשאני הכא דאידך לא עשאו שליח ואנן שליח בעינן וכדכתבינא לעיל, ועוד דלא אמרו דתופס לבע"ח קנה אלא כשמתכוין לתפוס אבל הכא חבירו הוא שמתפסו וכיון דהולך לאו כזכי הרי הוא כאלו אמר ליה יהיו בידך מעות אלו בשבילי, ואף על גב דגבי עבד בעינן למימר לעיל מעיקרא קודם דהוה קס"ד דתנו כזכו דהוי תופס לבע"ח ולא יאה יכול לחזור בו, התם שאני דכיון דיש הפסד לעבד בחזרתו אף זה היה מתכוין לתפוס בשבילו.

ו. תוספות | מסכת גיטין דף יא עמוד ב

התופס לב"ח במקום שחב לאחריים לא קנה - אפילו עשאו שליח כדמוכח בפ' הכותב (כתובות דף פד:) גבי יימר בר חשו דאמר ליה לשלוחיה כו' ודלא כפירוש רש"י דפי' בפ"ק דב"מ (דף י.) דבעשאו שליח לכ"ע קנה דאין חילוק דאפילו לא עשאו שליח שלוחו הוא דזכייה מטעם שליחות כדמוכח בפ"ק דב"מ (דף י:) ובפ' אין בין המודר (נדרים דף לו:).

ז. רש"י | מסכת בבא מציעא דף י עמוד א

הוי תופס לבעל חוב במקום שחב לאחריים - כדאם הבא מאליו ותופס ממון חבירו בשביל חוב שיש לאחר עליו, ובא לקדם עד שלא יתפסנו בעל חוב אחר, ונמצא תופס זה חב בתפיסתו זאת את הנושים האחרים.

חב לאחריים - מפסיד את האחרים, כמו אין חבין לאדם (כתובות יא, א).

לא קנה - כדאמר בכתובות, דלאו כל כמיניה להיות קופץ מאליו וחב לאלו, מאחר שלא עשאו אותו הנושה שליח לתפוס.

ח. תוספות | מסכת כתובות דף יא עמוד א

מטבילין אותו על דעת ב"ד משום דזכות הוא - ותימה דהא זכייה הוי מטעם שליחות דכיון דזכות הוא לו אנן סהדי דעביד ליה שליח כדמוכח בפ"ק דב"מ (דף יב.) גבי חצר משום יד איתרבאי ולא גרע משליחות וא"כ היאך זכין לקטן והלא אין שליחות לקטן כדאמרינן באיזהו נשך (שם עא:): ועוד דאכתי עובד כוכבים הוא ואמרי' התם דקטן דאתי לכלל שליחות אית ליה זכייה מדרבנן עובד כוכבים דלא אתי לכלל שליחות אפילו זכייה מדרבנן לית ליה ונראה לר"י דהכא נמי דזכין לו מדרבנן כדאמרינן התם דקטן אית ליה זכייה מדרבנן ואף על גב דאכתי עובד כוכבים הוא הא אתי לכלל שליחות א"נ כיון דבהך זכייה נעשה ישראל הוה ליה כישראל גמור לעניין זכייה וכו' ולפי ספרים דגרסינן בב"מ (דף עא:) זכייה מיהא אית ליה ולא גרס מדרבנן ניחא דמצי למימר דאית ליה זכייה מן התורה ועובד

כוכבים קטן כיון דבא להתגיר חשבינן ליה כישראל קטן ואף על גב דזכייה הוי מטעם שליחות ואין לו שליחות מן התורה ה"מ בדבר שיש בו קצת חובה כגון להפריש תרומתו דשמא היה רוצה לפוטרה בחטה אחת או שמא היה רוצה להעדיף אבל הכא שזכות גמור הוא לו יש לו שליחות.

ט. רש"י | מסכת בבא מציעא דף יא עמוד ב

אלא אמר רב אשי - לא תתלי טעמא משום דאיתה בעל כרחא, אלא, גבי מתנה היינו טעמא דלא בעינן עומד אצלה - דכיון דמידה אתרבאי לא גרעה משלוחה להיטיב לה, ואילו שלוחה שקיבל לה מתנה - מי לא קני לה, ואפילו אין עומדת בצדו, חצרה נמי, לא שנא, הלכך, גבי מתנה דזכות הוא לה - אנן סהדי דניחא לה שתהא שלוחה, וקנייא לה כשליח, אבל גבי גט, דחוב הוא לה - לא ניחא לה שתהא שלוחה, הלכך, כי עומדת בצדה - על כרחא ידה היא, וידה קניא גבי גט על כרחא, ואי לא - לאו ידה הוא, ולא שלוחה הוא,

י. רש"י | מסכת בבא מציעא דף יב עמוד א

גבי מתנה דזכות הוא לו זכין לו לאדם שלא בפניו - ושלא מדעתו, דאנן סהדי דניחא ליה שתהא שלוחו, הלכך, כי ליתיה בצד חצרו, דליכא דמווי לידה דאינה סמוכה לה - תיפוק לה זכייתה, משליחותה, כי היכי דשלוחו זוכה לו שלא בפניו חצרו נמי זוכה לו שלא בפניו,

יא. רש"י | מסכת גיטין דף ט עמוד ב

יחזור - דקסבר ר' מאיר הפסד וחוב הן לאותן שנשלחו להן ואין חבין לאדם אלא בפניו כלומר אין אדם נעשה שליח לאדם להיות נפסד על ידו א"כ עשאו הוא שליח דהיינו כפניו ורבנן פליגי עליה דר"מ במתני' ואמרי דבשחרור אינו יכול לחזור משנמסר ליד זה ואף ע"פ שלא עשאו העבד שליח משום דקסברי זכות הוא לעבד שיוצא מתחת רבו לחירות וזכין לו לאדם שלא בפניו דאנן סהדי דניחא ליה דניהוי האי שלוחו להכי.

יב. רמב"ם | הלכות שלוחין ושותפין פרק ב

[הלכה א] אין העכו"ם נעשה שליח לדבר מן הדברים שבעולם, וכן אין ישראל נעשה שליח לעכו"ם לדבר מן הדברים שנאמר כן תרימו גם אתם מה אתם בני א ברית אף שלוחכם בני ברית, והוא הדין לכל התורה כולה, ומה משלחכם בן ברית אף בכל התורה כולה המשלח בן ברית.

[הלכה ב] עושה אדם שליח איש או אשה ואפילו אשת איש ואפילו עבד ושפחה הואיל והן בני דעת וישנן במקצת מצות נעשין שלוחין למשא ומתן, אבל מי שאינן בני דעת והן חרש שוטה וקטן אינן נעשין שלוחין ולא עושין שליח אחד הקטן ואחד הקטנה, לפיכך השולח בנו קטן אצל החנוני ומדד לו באיסר שמן ונתן לו את האיסר ואבד את השמן ואת האיסר החנוני ב חייב לשלם שלא שלחו אלא להודיעו ולא היה לו לשלח אלא עם בן דעת וכן כל כיוצא בזה, ואם פירש ואמר שלח לי עם הקטן הרי זה פטור.

יג. הר"ן על הרי"ף | מסכת קידושין דף טז עמוד ב

וכי תימא אכתי קשיא מדאמרינן בפירקא קמא דמכילתין [דף כג ב] עבד כנעני לר"ש בן אלעזר מהו שיעשה שליח לקבל גטו מיד רבו כיון דגמר לה לה מאשה כאשה מה אשה משוי שליח אף עבד נמי משוי שליח או דילמא עבד דאיהו לא מצי מקבל גיטיה שליח נמי לא מצי משוי. כלומר דלר"ש בן אלעזר כיון דס"ל שאין העבד יכול לקבל גטו מיד רבו כדאיתא לעיל שליח נמי לא מצי משוי ואעפ"כ אחרים זוכין בגט בשבילו כדתנן [דף כב ב] בשטר על ידי אחרים אלמא דזכייה ע"י אחרים לאו מטעם שליחות הוא דהא אפילו למאי דמספקי שלא תהא שליחות לעבד יש לו זכייה ע"י אחרים יש לי לומר דלא דמי דאין ודאי דכל מי שאין לו יד למנות שליח אף אחרים אין זוכין בשבילו מדאורייתא כהא דקטן אבל עבד מה שאינו יכול לקבל גטו לר"ש בן אלעזר ומספקינן לדידיה נמי דלא לימצי לשווי שליח לאו

משום שאין לו יד דהא הו"ל גיטו וידו באין כאחד כדתנן בפרק הזורק (דף עז א) הזורק גט לאשתו לתוך ביתה או לתוך חצרה מגורשת ופרכינן עלה חצר מה שקנתה אשה קנה בעלה ופרקה רבא משום דגיטה וחצרה באין כאחד וגבי עבד נמי הוה לן למימר דגיטו וידו באין כאחד ומשום הכי פרכינן לעיל בגמ' בפרק קמא (דף כג א) והא קי"ל דגיטו וידו באין כאחד אלא דטעם דר"ש בר"א משום דגמר לה לה מאשה מה אשה עד שיצא גט לרשות שאינה שלו. כלומר של בעל דאשה אין גופה קנוי לבעל אף עבד עד שיצא גט לרשות שאינה שלו כלומר של אדון ועבד גופו קנוי לאדון [הלכך בעינן יד אחרים]

יד. תרומת הדשן | סימן קפח

שאלה: אשה בעלת הבית לשה לה משרתת שלה עיסה, והלכה לחוץ קודם שהפרישה חלה; וקודם שחזרה נתחמצה העיסה כל צרכה, שאם תשהה עוד שלא תאפה תתקלקל העיסה, ובשביל כך רוצה המשרתת להפריש החלה בלי רשות בעלת הבית, שרי למיעבד הכי או לאו?

תשובה: יראה דשפיר דמי למיעבד הכי, דכיון דמתקלקלת העיסה זכות הוא לה לבעלת הבית וזכין לאדם שלא בפניו, וקי"ל זכייה מטעם שליחות איתרבי, ולענין תרומה רבינן שליחות מאתם גם אתם, וה"נ המשרתת נעשה שלוחה אפי' שלא מדעתה מטעם דזכות הוא לה. ואפי' אם אין כאן אלא חשש קילקול העיסה אמרינן דזכות הוא לה, כיון דרגילות הוא לפעמים שבעלת הבית נותנת רשות למשרתת להפריש חלה אפילו בפניה.

טו. מרכבת המשנה (העלמא) | הלכות גירושין פרק ו הלכה ג

ומ"ש הרב הנ"ל דבנדון דידן לא בעינן שליחות דזכות הוא לו טעות גדול הוא דגבי אשה שייך לומר זכין לאדם שלא בפניו שתקנה הגט אבל אין שייכות לומר זכין לאדם בבחינת הנותן והרי שלקח ממונו של אדם ונתן צדקה מהני מתורת זכייה ולא אמרו חז"ל אלא זכין לאדם ולא אמרו זכין מאדם ואנן בעינן דעתו ושלוחו כמותו ישתקע הדבר ולא יאמר.

טז. כתובות דף מח עמוד א

ואמר רב חסדא אמר מר עוקבא: מי שנשתטה, בית דין יורדין לנכסיו, וזנין ומפרנסין את אשתו ובניו ובנותיו ודבר אחר. א"ל רבינא לרב אשי, מ"ש מהא דתניא: מי שהלך למדינת הים ואשתו תובעת מזונות, בית דין יורדין לנכסיו וזנין ומפרנסין את אשתו, אבל לא בניו ובנותיו ולא דבר אחר? א"ל: ולא שאני לך בין יוצא לדעת ליוצא שלא לדעת? מאי דבר אחר? רב חסדא אמר: זה תכשיט, רב יוסף אמר: צדקה. מ"ד תכשיט, כ"ש צדקה; מ"ד צדקה, אבל תכשיט יהבינן לה, דלא ניחא ליה דתינוול.

יז. פסחים דף יג עמוד א

אמר רבין בר רב אדא: מעשה באדם אחד שהפקיד דיסקיא מלאה חמץ אצל יוחנן חקוקאה, ונקבזה עכברים והיה חמץ מבצבץ ויוצא, ובא לפני רבי. שעה ראשונה אמר לו: המתן, שניה - אמר לו: המתן, שלישית - אמר לו: המתן, רביעית - אמר לו: המתן, חמישית - אמר לו: צא ומוכרה בשוק.

